

КОЛОГОЙДА Олександра,

д. ю. н., професор

Київського національного університету

ім. Тараса Шевченка

вул. Володимирська, 60, Київ, 01601, Україна

ORCID ID: 0000-0001-6929-3225

a.kolohoida@icloud.com

KOLOHODA Oleksandra,

Doctor of Sciences (Law), Professor

Kyiv National University named after Taras

Shevchenko

60, Volodymyrska St., Kyiv, 01601, Ukraine

ORCID ID: 0000-0001-6929-3225

a.kolohoida@icloud.com

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ МАЙНА ДЕРЖАВНИХ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ

У статті досліджено правовий аспект корпоратизації державних підприємств і пов'язані з цим питання правового режиму майна державних акціонерних товариств. Окреслено загальнотеоретичні підходи до визначення правового режиму майна та його особливостей у частині державних акціонерних товариств. На підставі системного правового аналізу законодавства, що регулює порядок приватизації (корпоратизації) державних підприємств, визначено корпоратизацію способом реорганізації державного підприємства в АТ або ТОВ, у процесі якого змінюється правовий режим державного майна, переданого до статутного капіталу господарського товариства, з державної на приватну власність товариства. Управління майном, переданим до статутного капіталу державних акціонерних товариств, здійснюється на засадах корпоративного управління акціями у статутному капіталі товариства. Проаналізовано правозастосовчу практику, пов'язану з формуванням майна державних акціонерних товариств. Гіпотеза: майно, передане до статутного капіталу державних акціонерних товариств, є приватною власністю товариства. Інше майно використовується товариством на праві оренди або господарського відання. Внесками до статутного капіталу державних акціонерних компаній можуть бути також майнові права на нерухоме майно – право господарського відання, право постійного користування, оренди. Передача майнових прав до статутного капіталу не є підставою зміни правового режиму державного майна на приватну власність товариства. Способами зміни правового режиму державного майна визначено: приватизацію майна державних підприємств, пакетів акцій (часток) держави у статутних капіталах господарських товариств, передачу ЦМК державного підприємства в оренду, приватизації (корпоратизації), продаж державного майна, передачу в найм (оренду) об'єктів державної власності на конкурентних засадах шляхом проведення електронних аукціонів (публічних торгів), безоплатну передачу в комунальну власність.

LEGAL REGIME OF STATE JOINT-STOCK COMPANIES' PROPERTY

The article examines the legal aspect of corporatization of state-owned enterprises and issues related to the legal regime of state joint-stock companies' property. The general theoretical approaches to determining the legal regime of property and its features in the part of state joint-stock companies are outlined. On the basis of a systematic legal analysis of the legislation regulating the procedure for privatization (corporatization) of state-owned enterprises, corporatization is defined as a method of reorganization of a state-owned enterprise into a JSC or LLC, in the process of which the legal regime of state property transferred to the authorized capital of a business company changes from state to private ownership of the company. Property transferred to the authorized capital of state joint-stock companies is managed on the basis of corporate management of shares in the authorized capital of the company. The law enforcement practice related to the formation of property of state joint-stock companies is analysed. Hypothesis: the property transferred to the authorized capital of state joint-stock companies is the private property of the company. Other property is used by the company under the right of lease or economic lease. Contributions to the authorized capital of state-owned joint-stock companies can also include property rights to real estate – the right of economic assignment, the right of permanent use, lease. The transfer of property rights to the authorized capital is not the basis for changing the legal regime of state property to the private property of the company. The methods of changing the legal regime of state-owned property are defined as: privatization of the property of state-owned enterprises, packages of shares (parts) of the state in the authorized capital of economic companies, transfer of a state-owned enterprise integral property complex for lease, privatization (corporatization), sale of state-owned property, transfer of state-owned objects for hire (lease) on a competitive basis by conducting electronic auctions (public bidding), free transfer to communal ownership.

Ключові слова: економічні відносини, правовий режим майна, державні акціонерні товариства, корпоратизація, господарське відання, управління об'єктами державної власності.

Keywords: economic relations, legal regime of property, state joint stock companies, corporatization, business administration, management of state property objects.

Вступ

Реформування державного сектору економіки, зміна правового регулювання правовідносин у частині правового режиму підприємств державної форми власності, приватизації та корпоратизації, особливостей управління об'єктами державної власності та корпоративного управління, пропозиції скасування ГК України з відмовою від права господарського відання та оперативного управління, судові спори щодо державної реєстрації майна державних акціонерних товариств, розпорядження таким майном та його витребуванням у державну власність зумовлюють актуальність теми цієї статті.

Дослідженням питань майнової основи акціонерних товариств, створених державою шляхом корпоратизації, у різний час займалися такі вчені: О. М. Вінник, Л. О. Волкова, Ю. М. Дзера, В. В. Добровольська, А. М. Захарченко, О. Р. Кібенко, В. М. Кравчук, В. М. Махінчук, Д. А. Погрібний, О. П. Подцерковний, К. О. Рябова, І. А. Селіванова, І. В. Спасибо-Фатєєва, О. А. Черненко, В. С. Щербина та інші.

Метою статті є дослідження правового регулювання корпоратизації державних підприємств, формування теоретичної основи статусу майна державних акціонерних товариств, створених у процесі приватизації (корпоратизації), на засадах обґрунтування гіпотези про право приватної власності товариства на майно, передане до статутного капіталу державних акціонерних товариств. Зазначене не виключає можливість держави внести до статутного капіталу й майнові права, що мають грошову оцінку. Це сприятиме єдності механізму правозастосування за вирішення судами спорів, пов'язаних з набуттям, реєстрацією та розпорядженням таким майном.

1. Поняття "правовий режим майна"

Правовий режим (юридичний статус) майна суб'єктів господарювання – це передбачена власником майна (уповноваженим органом) в індивідуальному правовому акті або договорі сукупність таких статичних (структура та види майна, його правовий титул) і динамічних елементів (порядок набуття, використання й вибуття майна, у тому числі шляхом звернення стягнення кредиторами, а також вчинення дій щодо розпорядження майном уповноваженими органами) (Щербина, 2020, с. 6). Правовий режим майна визначається виключно законами України (п. 7 ч. 1 ст. 92 Конституції України) (Конституція України, 1996).

Ч. 2 ст. 22 ГК України відносить до суб'єктів господарювання державного сектору економіки як суб'єктів, що діють виключно на

основі державної власності, так і суб'єктів, державна частка у статутному капіталі яких перевищує 50% або становить частку, яка забезпечує державі можливість вирішального голосу в управлінні діяльністю таких суб'єктів (Господарський кодекс України, 2003). Уповноважений державою орган управління визначає правовий статус (режим) майна суб'єкта господарювання державного сектору економіки в порядку, визначеному ГК України та законами (ч. 6 ст. 22 ГК України).

Одним з таких суб'єктів є державне акціонерне товариство.

2. Поняття "державне акціонерне товариство"

Державні акціонерні товариства – це акціонерні товариства, 100% акцій у статутному капіталі яких є у державній власності (ч. 3 ст. 3 Закону України від 27.07.2022 р. "Про акціонерні товариства" зі змінами згідно із Законом №2792-IX від 01.12.2022 р.) (Закон України "Про акціонерні товариства", 2022).

До кваліфікуючих ознак державних акціонерних товариств належать: юридична особа приватного права, заснована державою в особі уповноваженого державного органу, частка (кількість акцій) держави у якій забезпечує їй право вирішального впливу при прийнятті рішень; особливий порядок формування статутного капіталу та управління справами товариства; спеціальна правоздатність – наділення особливими правами та обов'язками в частині використання та розпорядження майном з метою задоволення державних і суспільних потреб (Винар, 2006; Рябова та ін., 2018, с. 89).

В єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців і громадських формувань обліковуються Державне публічне акціонерне товариство "НАК "Укراгролізинг", Державне публічне акціонерне товариство "Будівельна компанія "Укрбуд", Публічне акціонерне товариство "Державне акціонерне товариство "Чорноморнафтогаз", Державне акціонерне товариство "Придніпровські магістральні нафтопроводи", акціонерне товариство "Національна атомна енергетична компанія "Енергоатом", де єдиним акціонером (прямо або опосередковано) є держава.

Закон України "Про акціонерні товариства" (ст. 6), що містить класифікацію акціонерних товариств на публічні та приватні (тип товариства), ще не є вказівкою на їх форму власності. Тип товариства визначає спосіб розміщення та обігу акцій (публічна пропозиція та перебування в обігу на організаторі торгівлі або приватне розміщення). Тип не обов'язково має бути складовою повного найменування товариства (ч. 4 ст. 3 Закону "Про акціонерні товариства").

Правовий статус державних акціонерних товариств регулюється Законом "Про акціонерні товариства", а особливості визначено спеціальними законами. Щодо товариств, які перебувають у процесі приватизації (корпоратизації) державних і комунальних унітарних підприємств, до

виконання плану приватизації (розміщення акцій) такі особливості встановлено законами про приватизацію та корпоратизацію (ч. 2, 3 ст. 1 Закону "Про акціонерні товариства").

3. Корпоратизація як спосіб створення державних акціонерних товариств

Одним зі способів створення державних акціонерних товариств є корпоратизація – перетворення державного підприємства в акціонерне товариство, яке є правонаступником підприємства, що приватизується (ч. 3 ст. 3 Закону України "Про акціонерне товариство", Указ Президента України "Про корпоратизацію підприємств" № 210/93 від 15 червня 1993 р. (Указ Президента України "Про корпоратизацію підприємств", 1993), ст. 17 Закону України від 18 січня 2018 року "Про приватизацію державного майна" (надалі – Закон України "Про приватизацію державного майна") (Закон України "Про приватизацію державного майна", 2018).

Основною метою корпоратизації є підвищення інвестиційної привабливості державних підприємств, обмеження політичного впливу на бізнес, залучення коштів для реалізації інноваційних проєктів (Добровольська, 2023, с. 196).

В. М. Махінчук звертає увагу, що в умовах реформування законодавства з метою підвищення ефективності державних підприємств шляхом корпоратизації, надзвичайно важливим є прийняття спеціального закону (Махінчук, 2019, с. 133). Однак проєкт Закону України "Про корпоратизацію державних підприємств" так і не ухвалено.

4. Порядок формування статутного капіталу державних акціонерних товариств

Статутний капітал державних акціонерних товариств формується за рахунок майна державного підприємства, що підлягає корпоратизації.

Ст. 12 Закону України "Про господарські товариства" наділяє товариство правом власності на майно, передане йому засновниками (учасниками), а також продукцію (товари, роботи, послуги), вироблені товариством, одержані доходи, майно, набуто на законних підставах (Закон України "Про господарські товариства", 1991).

ЦК України закріпив аналогічні норми щодо правового режиму майна акціонерних товариств (ст. 115 ЦК України) (Цивільний кодекс України, 2003).

Норми Закону України "Про господарські товариства", які регулювали питання створення та діяльності акціонерних товариств, втратили чинність у 2008 р. у зв'язку з прийняттям Закону України "Про акціонерні товариства". Особливості створення правового статусу та діяльності акціонерних товариств у процесі приватизації та корпоратизації у період до виконання плану приватизації (розміщення акцій)

визначено законодавством про приватизацію та корпоратизацію (ч. 3 ст. 152 ЦК України, ч. 3 ст. 1 Закону України від 27.07.2022 р. "Про акціонерні товариства" (Закон України "Про акціонерні товариства", 2022).

Закон України від 21.09.2006 "Про управління об'єктами державної власності" передбачає особливості управління акціонерними товариствами, у статутних капіталах яких є корпоративні права держави або територіальної громади. Об'єктами державної власності є корпоративні права, що належать державі (абз. 5 ч. 1 ст. 3 Закону України "Про управління об'єктами державної власності", 2006). Майно, внесене до статутного капіталу товариства, у статутному капіталі якого є корпоративні права держави (понад 50% акцій (часток) прямо або опосередковано) є власністю такого господарського товариства, крім спеціально визначених законом випадків відповідно до ч. 9 ст. 11 Закону України "Про управління об'єктами державної власності" зі змінами (Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення корпоративного управління юридичних осіб, акціонером (засновником, учасником) яких є держава", 2024).

Держава може бути засновником юридичних осіб як публічного, так і приватного права (ст. 81, 167 ЦК України). Корпоративні суб'єкти бізнесу (господарські товариства) як юридичні особи приватного права є власниками переданого їм державного майна, а держава є власником акцій, що наділяє її корпоративними правами щодо таких суб'єктів. Розмір частки (пакет акцій) держави не впливає на віднесення такого товариства до юридичних осіб публічного права як суб'єктів державної форми власності (Черненко, 2019, с. 132).

Право власності товариства на майно визначає право товариства щодо володіння, користування та розпоряджання майном з урахуванням особливостей щодо способів, встановлених законом за своєю волею, незалежно від волі інших осіб (ст. 316, 317 ЦК України), право вступати у правовідносини щодо такого майна та нести відповідальність перед кредиторами за рахунок такого майна.

Питання про те, чи може товариство одночасно мати майно на різних правових титулах (режимах) – праві господарського відання та праві власності є дискусійним в юридичній літературі. Складним є також питання, яким чином визначається правовий статус (режим) майна, набутого акціонерним товариством з використанням майна, переданого до статутного капіталу, якщо останнє не є власністю товариства.

У листі Міністерства юстиції України від 11.01.2007 №19-32/2 "Роз'яснення порядку реєстрації прав власності на об'єкти нерухомого майна залежно від форми власності" зазначено, що державне майно, передане до статутного капіталу державного акціонерного товариства, залишається у державній власності. Відчуження такого майна можливе лише за рішенням органу приватизації через приватизаційні процедури в порядку, визначеному законом (Лист Міністерства юстиції України, 2007). Питання, на якому правовому режимі (державної власності, господарського

відання, приватної власності) має проводитися державна реєстрація майна акціонерного товариства, засновником і власником 100% акцій якого є держава, має вирішуватись окремо у кожному конкретному випадку щодо окремого індивідуально визначеного майна. При цьому слід зважати на те, що товариство може володіти майном на різних правових титулах (режимах).

Так, Постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2002 № 221 "Про утворення відкритого акціонерного товариства "Державна акціонерна компанія "Автомобільні дороги України" статутний капітал товариства сформовано за рахунок внесення майна державних дорожніх підприємств (Постанова КМУ "Про утворення відкритого акціонерного товариства "Державна акціонерна компанія "Автомобільні дороги України", 2002). Наказом від 05.03.2002 № 93 товариство визначено правонаступником майна, інших активів та пасивів балансів, майнових прав і обов'язків цих підприємств. Відповідно до п. п. 5.4. Статуту АТ "ДАК "Автомобільні дороги України" є власником майна, внесеного засновником до статутного фонду. Товариство, реалізуючи право власності, володіє, користується та розпоряджається належним майном, вчиняючи будь-які дії, що не суперечать закону та меті діяльності товариства (п. 5.6) (Статут АТ "ДАК "Автомобільні дороги України", 2022).

Законом України від 13 липня 2021 р. "Про особливості реформування підприємств оборонно-промислового комплексу державної форми власності" врегульовано перетворення Державного концерну "Укроборонпром" в акціонерне товариство. Статутний капітал АТ "Укроборонпром" сформовано за рахунок: майна, закріпленого за Державним концерном "Укроборонпром"; за балансовою (залишковою) вартістю; пакетів акцій (часток у статутному капіталі) господарських товариств в оборонно-промисловому комплексі.

Товариство є власником акцій (часток) у статутному капіталі господарських товариств оборонно-промислового комплексу, внесених до статутного капіталу, та іншого майна, набутого на не заборонених законодавством підставах (ч. 4 ст. 4 Закону). АТ "Укроборонпром" не має права передавати в заставу, продавати, а також вчиняти інші дії, що мають наслідком перехід права власності на майно, в інший спосіб розпоряджатися належними їм акціями (частками у статутному капіталі) господарських товариств в оборонно-промисловому комплексі без згоди Кабінету Міністрів України. Іншим майном АТ "Укроборонпром" має право самостійно розпоряджатися відповідно до порядку, затвердженого наглядовою радою акціонерного товариства (ст. 5 Закону) (Закон України "Про особливості реформування підприємств оборонно-промислового комплексу державної форми власності", 2021).

Об'єкти державної власності, що передаються державним акціонерним товариствам не на праві власності, а на праві господарського відання або користування, не включаються до статутного капіталу товариства, наприклад, п. 25 Статуту ПАТ "НАК "Нафтогаз України"

(Постанова Кабінету Міністрів України "Питання акціонерного товариства "Національна акціонерна компанія "Нафтогаз України", 2016), ст. 4 Закону України від 23 лютого 2012 року "Про особливості утворення акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування" щодо статутного капіталу ПАТ "Укрзалізниця" (Закон України "Про особливості утворення акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування", 2012). Вартість таких об'єктів державної власності не впливає на розмір статутного капіталу товариства, а їх передача товариству не є способом оплати державою акцій (Черненко, 2019, с. 133).

У Листі-роз'ясненні Міністерства юстиції України від 18 жовтня 2022 р. № 95809/94789-33-22/8.4.1 "Щодо особливостей проведення державної реєстрації речових прав на нерухоме майно, що передане до статутного капіталу акціонерного товариства "Українська залізниця" (Лист-роз'яснення Міністерства юстиції України, 2022) зазначено, що відповідно до ст. 4, 10 Закону України від 23.02.2012 "Про особливості утворення акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування" статутний капітал Товариства сформовано за рахунок:

- майна залізничного транспорту загального користування, переданого у власність товариства як вклад до статутного капіталу;
- 100% акцій товариств, що проводять ремонт тягового рухомого складу та виготовляють залізобетонні конструкції і шпали;
- акцій (часток, паїв), що належать державі у статутному капіталі господарських товариств, утворених за участі підприємств залізничного транспорту;
- права постійного користування земельними ділянками, наданими для розміщення підприємств залізничного транспорту;
- права господарського відання магістральними залізничними лініями загального користування, технологічними спорудами, передавальними пристроями, що є державною власністю (Закон України "Про особливості утворення акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування", 2012).

Отже, до статутного капіталу АТ "Українська залізниця" внесено як майно на праві власності, так і майнові права: господарського відання нерухомим майном та постійного користування земельними ділянками.

Внеском до статутного капіталу акціонерного товариства можуть бути: гроші, цінні папери, інші речі або майнові та інші відчужувані права, що мають грошову оцінку (ст. 115 ЦК України) – право господарського відання (похідне від права власності речовим правом суб'єкта підприємництва), право постійного користування, оренди. Передача майнових прав до статутного капіталу не є підставою зміни правового режиму державного майна на приватну власність товариства.

Право господарського відання передбачає, що суб'єкт володіє, користується та розпоряджається майном, закріпленим за ним власником (уповноваженим ним органом), з обмеженням права розпорядження в частині окремих видів майна необхідністю отримання згоди власника у випадках, передбачених ГК України та іншими законами (ст. 136 ГК України). Право власника майна засновувати господарські організації, закріплюючи за ними майно на праві господарського відання, визначено ч. 2 ст. 135 ГК України.

Отже, для висновку про правові режими майна державного акціонерного товариства слід досліджувати обсяг прав, визначених державою у Постанові "Про перетворення державного підприємства в акціонерне товариство" та у положенні, закріпленому першою редакцією статуту. Майно, передане до статутного капіталу державних акціонерних товариств, є приватною власністю товариства. Інше майно використовується товариством на праві оренди або господарського відання.

Об'єктом права державної власності в державному акціонерному товаристві є акції (частки) господарських товариств, а не саме майно господарських товариств, засновником яких є держава. Держава може володіти акціями (частками) у статутному капіталі товариств, створених у процесі приватизації на підставі Закону України від 18.01.2018 "Про приватизацію державного майна" (Закон України "Про приватизацію державного майна", 2018) або корпоратизації на підставі Указу Президента України від 15 червня 1993 р. № 210/93 "Про корпоратизацію підприємств" (Указ Президента України "Про корпоратизацію підприємств", 1993), у державних холдингових компаніях, створених відповідно до Закону України від 15.03.2006 "Про холдингові компанії в Україні" (Закон України "Про холдингові компанії в Україні", 2006), у національних і державних акціонерних компаніях, створених на підставі постанов Кабінету Міністрів України й указів Президента України, а також у статутному капіталі банків, акції яких засновані державою або набуті державою відповідно до Законів України від 7.12.2000 "Про банки і банківську діяльність" (Закон України "Про банки і банківську діяльність", 2000) та від 23.02.2012 "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" (Закон України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб", 2012).

Науковцями справедливо підкреслюється, що правовий режим майна всіх акціонерних товариств, незалежно від участі в них держави, має бути єдиним. І. А. Селіванова зазначає, що всі акціонерні товариства мають визнаватись власниками свого майна, а держава, як і інші акціонери, повинна впливати на управління товариством та закріпленим за ним майном через механізм реалізації належних їй корпоративних прав (Селіванова, 2009, с. 46). На думку Погрібного, внесення майна як вкладу до статутного фонду товариства припиняє право власності держави на таке майно. Воно переходить у власність створеної корпорації (Погрібний, 2009, с. 50). І. В. Спасибо-Фатєєва

та інші зазначають, що акціонерне товариство, створене у процесі корпоратизації, є власником майна, переданого йому засновником як внесок до статутного капіталу, а держава є власником акцій таких товариств до їх відчуження в установленому законодавством порядку (Спасибо-Фатєєва та ін., 2017, с. 180, Селіванова, 2007, с. 217; Кібенко, 2013, с. 179; Черненко, 2019, с. 130). О. П. Подцерковний зауважує, що, захищаючи право державної власності, Кабінет Міністрів України використовує право господарського відання для закріплення майна, переданого до статутного капіталу державних акціонерних товариств, створених у процесі корпоратизації. Однак останні за своєю правовою природою не можуть функціонувати на підставі власності держави. За державою повинні зберігатися корпоративні права, а державне акціонерне товариство має право власності на майно (Подцерковний, 2012, с. 395). Л. О. Волкова зазначає, що право господарського відання та оперативного управління є правовими титулами майна державних підприємств. Акціонерне товариство є об'єднанням капіталів, що вимагає закріплення за ним майна на праві власності, незалежно від кількості акцій, що належать державі (Волкова, 2019, с. 132).

Водночас Ю. М. Дзера на підставі норм Закону України "Про приватизацію державного майна" вважає, що змінювати державну форму власності можна виключно шляхом приватизації. Способом приватизації за законом не є передача майна корпоратизованого державою унітарного підприємства до статутного фонду (капіталу) акціонерного товариства у процесі його заснування. Державне майно, внесене до статутного капіталу державного акціонерного товариства, до завершення процедури приватизації (продажу належних державі акцій такого акціонерного товариства) залишається державною власністю (Дзера, 2010, с. 61).

Зазначена позиція не враховує, що приватизація не є виключним (унікальним) способом відчуження державного майна. Слушною є позиція А. М. Захарченка, що закон визначає загальні умови правового статусу господарських товариств та порядок набуття ними права власності на майно, передане учасниками як внесок до статутного капіталу у власність. Передача майна державою акціонерному товариству у власність може розглядатись як один зі способів відчуження такого майна (поряд з приватизацією та іншими окремими способами) (Захарченко, 2016, с. 128).

Ч. 3 ст. 145 ГК України та ст. 345 ЦК України передбачають приватизацію як один зі способів, а не виключний спосіб зміни правового режиму державного майна. Інші підстави зміни правового режиму майна суб'єкта господарювання можуть бути передбачені законом в порядку ч. 5 ст. 145 ГК України.

Способами зміни правового режиму державного майна є:

- приватизація майна державних підприємств, пакетів акцій (часток) держави в статутних капіталах господарських товариств (ч. 3 ст. 145 ГК України, ст. 345 ЦК України, Закон України "Про приватизацію державного майна");

- передача ЦМК підприємства або його структурного підрозділу в оренду (ч. 4 ст. 145 ГК України);
- продаж державного майна, яке перебуває на балансі господарських товариств, з часткою держави понад 50% акцій (часток), що не підлягають приватизації, не входить до складу ЦМК, що забезпечує основні види діяльності таких товариств та більше ніж три роки не використовується й не планується до використання у виробничій діяльності, шляхом приватизації (Закон України "Про управління об'єктами державної власності", ч. 9. ст. 11, 2006);
- безоплатна передача в комунальну власність (ст. 7 Закону України від 3.03.1998 р. "Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності");
- передача державного майна до статутного капіталу господарського товариства в процесі приватизації (корпоратизації) (Закон України "Про приватизацію державного майна", 2018);
- продаж, передача в найм (оренду) об'єктів державної власності на конкурентних засадах шляхом проведення електронних аукціонів (публічних торгів) у дворівневій електронній торговій системі (ст. 24-1 ГК України в ред. Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення ефективності суб'єктів державного сектору економіки" від 01.12.2022 р. № 2792-IX);
- передача в оренду (найм) та/або відчуження майна державних акціонерних товариств, 100% акцій у статутному капіталі яких перебувають у державній власності, у порядку, встановленому КМУ (п. 28 ч. 2 ст. 5 Закону України "Про управління об'єктами державної власності") за погодженням уповноважених органів управління.

Крім того, позиція Ю. М. Дзери суперечить Закону "Про приватизацію майна державних підприємств": об'єктом приватизації є пакет акцій (частка), що належать державі у статутному капіталі державних акціонерних товариств, утворених у процесі (корпоратизації), а не майно такого товариства (ст. 5). Порядок приватизації державного майна передбачає затвердження плану розміщення акцій акціонерних товариств, створених у процесі приватизації, та його виконання. Тобто корпоратизація є етапом приватизації, а не передумовою.

Документом, що підтверджує передачу засновником державного майна до статутного капіталу господарського товариства у процесі приватизації (корпоратизації), є складений та підписаний керівником державного органу приватизації (заступником керівника) перелік нерухомого майна (п. 4 Наказу ФДМУ від 12.01.2017 р. № 17 "Про затвердження Порядку підтвердження державними органами приватизації факту передачі державного майна до статутного капіталу господарських товариств, утворених у процесі приватизації (корпоратизації)" (Наказ Фонду державного майна України від 12.01.2017 р., 2017). Водночас аналіз норм закону свідчить, що вказаний перелік нерухомого майна не

віднесено до правовстановлюючих документів, що є підставою державної реєстрації права на нерухоме майно (ч. 1 ст. 27 Закону України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень").

Особливостями державної реєстрації прав на нерухоме майно, внесені до статутного капіталу НАЕК "Енергоатом", є окреме регулювання її здійснення в ст. 29-2 Закону України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень" на підставі передавального акта без обов'язкової попередньої державної реєстрації права власності на таке майно. Щодо майна, право державної власності на яке було зареєстровано, передбачено проведення державної реєстрації на підставі передавального акта та даних, що містяться в Державному реєстрі прав (Закон України "Про акціонерне товариство "Національна атомна енергогенеруюча компанія "Енергоатом", 2023).

Порядок державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, затверджений постановою КМУ від 25 грудня 2015 р. № 1127 в п. 40, визначає процедурні особливості державної реєстрації прав власності на нерухоме майно на підставі документів, передбачених ст. 27 Закону України "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень" і цим Порядком (Постанова КМУ "Про затвердження порядку державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень", 2015).

З урахуванням норми ч. 4 ст. 334 ЦК України, моментом переходу права власності на нерухоме майно слід вважати дату державної реєстрації права власності за товариством на майно, що є внеском до статутного капіталу господарського товариства, створеного у процесі приватизації (корпоратизації).

Недостатньо чітка врегульованість правового режиму майна державних акціонерних товариств є передумовою виникнення судових спорів, пов'язаних з реєстрацією такого майна, правочинами щодо розпорядження ним та їх наслідками у формі позовів про витребування державою (в особі уповноважених державних органів та/або прокурорів) такого майна у державну власність та скасування державної реєстрації приватної власності на майно, внесені до статутного капіталу, державних акціонерних товариств. Зазначені питання є предметом окремого дослідження автора з метою подолання виключної правової проблеми, що постала перед Верховним Судом при вирішенні спорів у справах № 917/1212/21, №910/14671/16, № 826/11262/15, № 804/15369/13-а, № 925/473/17, № 906/916/16, № 915/826/16, забезпечення єдності судової практики та правової визначеності.

Висновки

Корпоратизація є способом реорганізації державного підприємства в АТ або ТОВ, у процесі якого змінюється правовий режим державного майна, переданого до статутного капіталу господарського товариства, з державної власності на приватну власність товариства, управління

яким здійснюється на засадах корпоративного управління пакетом акцій (часткою) у статутному капіталі товариства. Корпоратизація є етапом приватизації, а не його передумовою. Майно, передане до статутного капіталу державних акціонерних товариств, є приватною власністю товариства, що визначає право розпоряджатись цим майном та нести відповідальність перед кредиторами за рахунок такого майна. Внесками до статутного капіталу державних акціонерних товариств можуть бути також майнові права – право господарського відання, постійного користування, оренди.

Способами зміни правового режиму майна державної форми власності є: приватизація майна державних підприємств, пакетів акцій (часток) держави в статутних капіталах господарських товариств, передача ЦМК державного підприємства в оренду, приватизації (корпоратизація), продаж державного майна, передача в найм (оренду) об'єктів державної власності на конкурентних засадах шляхом проведення електронних аукціонів (публічних торгів), безоплатна передача в комунальну власність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	REFERENCE
Винар, Л. В. (2006). Правовий статус юридичних осіб, заснованих державою: <i>автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка</i> . Львів, 2006. 20 с.	Wynar, L. V. (2006). Legal status of legal entities established by the state: <i>abstr. of thesis ... candidate of law sciences: 12.00.03; I. Franko National University of Lviv</i> . Lviv, 2006. 20 p.
Волкова, Л. О. (2016). Особливості порядку створення та припинення державних акціонерних компаній. <i>Актуальні проблеми держави і права</i> , (71), 61–67.	Volkova, L. O. (2016). Peculiarities of the order of creation and termination of state joint-stock companies. <i>Actual problems of the state and law</i> , (71), 61–67.
<i>Господарський кодекс України</i> . (2003): Закон України від 16.01.2003. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text	<i>Economic Code of Ukraine</i> . (2003): Law of Ukraine dated January 16, 2003. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text
Дзера, Ю. М. (2010). Особливості правового режиму майна, переданого державою до статутного фонду (капіталу) акціонерного товариства у результаті корпоратизації державного унітарного підприємства. <i>Юридична Україна</i> , (4), 59–63.	Dzera, Yu. M. (2010). Peculiarities of the legal regime of property transferred by the state to the statutory fund (capital) of a joint-stock company as a result of the corporatization of a state unitary enterprise. <i>Legal Ukraine</i> , (4), 59–63.
Закон України від 01.12.2022 р. "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення ефективності суб'єктів державного сектору економіки" (2022) № 2792-IX. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2792-20#Text	Law of Ukraine dated December 1, 2022 "On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Improving the Efficiency of Public Sector Economic Entities" (2022) No. 2792-IX. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2792-20#Text
Закон України від 06.02.2023 р. "Про акціонерне товариство "Національна атомна енергогенеруюча компанія "Енергоатом". (2023). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2896-20#Text	Law of Ukraine dated February 6, 2023 "On the joint-stock company "National Atomic Energy Generating Company "Energoatom". (2023). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2896-20#Text

Закон України від 1.07.2004 р. "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень". (2004). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text	Law of Ukraine dated July 1, 2004 "On state registration of property rights to immovable property and their encumbrances". (2004). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text
Закон України від 13 липня 2021 року "Про особливості реформування підприємств оборонно-промислового комплексу державної форми власності". (2021). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1630-20#Text	The Law of Ukraine dated July 13, 2021 "On Peculiarities of Reforming State-Owned Defence-Industrial Complex Enterprises". (2021). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1630-20#Text
Закон України від 15.03.2006 "Про холдингові компанії в Україні". (2006). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3528-15#Text	Law of Ukraine dated March 15, 2006 "On Holding Companies in Ukraine". (2006). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3528-15#Text
Закон України від 18.01.2018 р. "Про приватизацію державного і комунального майна". (2018). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19/ed20231002#Text	Law of Ukraine dated January 18, 2018 "On Privatization of State and Communal Property". (2018). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2269-19/ed20231002#Text
Закон України від 19.09.1991 р. "Про господарські товариства". (1991). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text	Law of Ukraine dated September 19, 1991 "On Business Societies". (1991). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text
Закон України від 21.09.2006 р. "Про управління об'єктами державної власності" (2006). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16/ed20240308#Text	Law of Ukraine dated September 21, 2006 "On Management of State-Owned Objects" (2006). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16/ed20240308#Text
Закон України від 23 лютого 2012 року "Про особливості утворення акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування" (2012). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4442-17#Text	The Law of Ukraine dated February 23, 2012 "On the peculiarities of the formation of a joint-stock company of public railway transport" (2012). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4442-17#Text
Закон України від 23.02.2012 р. "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" (2012). № 4452-VI https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text	Law of Ukraine dated February 23, 2012 "On the System of Guaranteeing Deposits of Individuals" (2012). № 4452-VI. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452-17#Text
Закон України від 27.07.2022 "Про акціонерні товариства". (2022). № 2465-IX https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text	Law of Ukraine dated 07/27/2022. "On joint-stock companies". (2022). No. 2465-IX. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text
Закон України від 7.12.2000 р. "Про банки і банківську діяльність" (2000). № 2121-III https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text	Law of Ukraine dated December 7, 2000 "On Banks and Banking Activities" (2000). № 2121-III. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text
Захарченко, А. М. (2016). Щодо правового режиму об'єктів державної власності у складі майна державних акціонерних товариств та їх дочірніх підприємств. <i>Науковий вісник Херсонського державного університету. Юридичні науки</i> , 2(1), 124–129.	Zakharchenko, A. M. (2016). Regarding the legal regime of state-owned objects as part of the property of state-owned joint-stock companies and their subsidiaries. <i>Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Legal sciences</i> , 2(1), 124–129.
Кібенко, О. Р. (2013). Організаційно-правові форми державного підприємства та державного акціонерного товариства: порівняльно-правовий аналіз. <i>Право та інноваційне суспільство</i> , (1), 125–140.	Kibenko, O. R. (2013). Organizational and legal forms of a state enterprise and a state joint-stock company: a comparative legal analysis. <i>Law and innovative society</i> , (1), 125–140.

Конституція України. (1996): Закон України від 28.06.1996 р. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text	<i>Constitution of Ukraine. (1996): Law of Ukraine dated June 28, 1996 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text</i>
Лист Міністерства юстиції України від 11.01.2007 р. (2007). "Роз'яснення порядку реєстрації прав власності на об'єкти нерухомого майна залежно від форми власності" №19-32/2. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v32_2323-07#Text	<i>Letter of the Ministry of Justice of Ukraine dated January 11, 2007, "Clarification of the procedure for registering ownership rights to real estate objects depending on the form of ownership" (2007). #19-32/2. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v32_2323-07#Text</i>
Лист-роз'яснення Міністерства юстиції України від 18 жовтня 2022 року "Щодо особливостей проведення державної реєстрації речових прав на нерухоме майно, що передане до статутного капіталу акціонерного товариства "Українська залізниця". (2022). № 95809/94789-33-22/8.4.1. https://minjust.gov.ua/files/general/2022/10/19/20221019160701-66.pdf	<i>Clarification letter of the Ministry of Justice of Ukraine dated October 18, 2022 "Regarding the specifics of the state registration of property rights to immovable property transferred to the authorized capital of the joint-stock company "Ukrainian Railway". (2022). No. 95809/94789-33-22/8.4.1. https://minjust.gov.ua/m/2022-rik-9221</i>
Махінчук, В. М. (2019). Державне підприємство в системі ринкових відносин: монографія. Київ: Юрінком Інтер, 192 с.	<i>Makhinchuk V. M. (2019) State enterprise in the system of market relations: monograph. Kyiv: Yurinkom Inter, 192 p.</i>
Наказ Фонду державного майна України від 12.01.2017 р. (2017). "Про затвердження Порядку підтвердження державними органами приватизації факту передачі державного майна до статутного капіталу господарських товариств, утворених у процесі приватизації (корпоратизації)" № 17. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0170-17#Text	<i>Order of the State Property Fund of Ukraine dated January 12, 2017 "On approval of the Procedure for confirmation by state privatization bodies of the fact of transfer of state property to the authorized capital of business companies formed in the process of privatization (corporatization)". (2017). No. 17. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0170-17#Text</i>
Погрібний, Д.І. (2009). Корпоративні права держави: поняття, підстави виникнення, механізм реалізації. Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків : ФІНН, 2009. 168 с.	<i>Pogribnyi, D. I. (2009). Corporate rights of the state: concept, grounds for emergence, implementation mechanism. Yaroslav Mudryi Nat. Law Academy of Ukraine. Kharkiv: FINN, 2009. 168p.</i>
Подцерковний, О. П. (2012). Проблеми відображення у праві реального змісту економічних відносин. <i>Університетські наукові записки</i> , (1), 393–399.	<i>Podtserkovnyi, O. P. (2012). Problems of reflecting in law the real content of economic relations. University scientific notes, (1), 393–399.</i>
Постанова Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 р. "Питання акціонерного товариства "Національна акціонерна компанія "Нафтогаз України": (2016) № 1044. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1044-2016-%D0%BF#n1305	<i>Resolution of the Cabinet of Ministers dated December 14, 2016 "Issues of the joint-stock company "National joint-stock company "Naftogaz of Ukraine": (2016) No. 1044. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1044-2016-%D0%BF#n1305</i>
Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2002 "Про утворення відкритого акціонерного товариства "Державна акціонерна компанія "Автомобільні дороги України" (2002). № 221. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/221-2002-%D0%BF#Text	<i>Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated February 28, 2002 "On the formation of the open joint-stock company "State joint-stock company "Automobile roads of Ukraine" (2002). No. 221. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/221-2002-%D0%BF#Text</i>
Постанова КМУ від 25 грудня 2015 року "Про затвердження порядку державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень". (2015) № 1127 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1127-2015-%D0%BF#Text	<i>Resolution of the CMU of December 25, 2015 "On approval of the procedure for state registration of real property rights and their encumbrances". (2015). No. 1127 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1127-2015-%D0%BF#Text</i>

Рябова, К. О., Берегович, Л. В., Царинна, А. В. (2018). Державні акціонерні товариства. <i>Юридичний науковий електронний журнал</i> , (3), 87–90.	Riabova K.O., Berehovych L.V., Tsarynna A.V. (2018) State joint-stock companies. <i>Legal scientific electronic journal</i> , (3), 87–90.
Селіванова, І. А. (2009). Проблеми правового статусу акціонерних товариств, в яких держава є акціонером. <i>Вісник Верховного Суду України</i> , 9(109), 44–48.	Selivanova, I.A. (2009). Problems of the legal status of joint-stock companies in which the state is a shareholder. <i>Bulletin of the Supreme Court of Ukraine</i> , 9(109), 44–48.
Спасибо-Фатєєва, І. В. (2017). Про юридичні особи публічного і приватного права. <i>Щорічник українського права</i> , (9), 176–185.	Spasybo-Fatieieva, I. V. (2017). About legal entities of public and private law. <i>Yearbook of Ukrainian law</i> , (9), 176–185.
Статут АТ "ДАК "Автомобільні дороги України", затверджений Наказом Державного агентства автомобільних доріг України від 11.08.2022р. № Н-175. https://adu.com.ua/wp-content/uploads/2023/08/Statut-DAK-11.08.22.pdf	Statute of JSC "SJSC "Automobile Roads of Ukraine", approved by the Order of the State Agency of Motor Roads of Ukraine dated August 11, 2022p. № H-175. https://adu.com.ua/wp-content/uploads/2023/08/Statut-DAK-11.08.22.pdf
Указ Президента України від 15 червня 1993 р. "Про корпоратизацію підприємств. (1993). № 210/93 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/210/93#Text	Decree of the President of Ukraine dated June 14, 1993 "On corporatization of enterprises". (1993). No. 210/93 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/210/93#Text
<i>Цивільний кодекс України</i> . (2003). Закон України від 16.01.2003. № 435-IV. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text	<i>The Civil Code of Ukraine</i> . (2003). Law of Ukraine dated January 16, 2003. No. 435-IV. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text
Черненко, О. А. (2019). Правовий режим майна державних акціонерних товариств. <i>Підприємництво, господарство і право</i> , (12), 130–134.	Chernenko, O. A. (2019). Legal regime of property of state joint-stock companies. <i>Entrepreneurship, economy and law</i> , (12), 130–134.
Щербина В. С. (2020) Поняття правового режиму майна господарського призначення. <i>Економіка та право</i> , 2020, (1), 3–8. https://doi.org/10.15407/econlaw.2020.01.003	Shcherbyna, V. S. (2020). Concept of the legal regime of economic property. <i>Economics and Law</i> , 1, 3–8. https://doi.org/10.15407/econlaw.2020.01.003

Конфлікт інтересів: Автор заявляє, що він не має фінансових чи нефінансових конфліктів інтересів щодо цієї публікації; не має відносин із державними органами, комерційними або некомерційними організаціями, які могли б бути зацікавлені у поданні цієї точки зору.

Автор не отримував прямого фінансування для цього дослідження.

Кологойда О. Правовий режим майна державних акціонерних товариств. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2024. № 3. С. 100–114. Серія. Юридичні науки. [https://doi.org/10.31617/3.2024\(134\)08](https://doi.org/10.31617/3.2024(134)08)

Надійшла до редакції 17.05.2024.
Отримано після доопрацювання 21.05.2024.
Прийнято до друку 30.05.2024.
Публікація онлайн 11.06.2024.